

LUKÁCS GYÖRGY:
A FEHÉRTERROR
TÁRSADALMI HINTERLANDJA
(1920)

Régi, kipróbált Marx-hamisítása és demagógiája a szociáldemokráciának az, hogy az összes jelenségek megítélésénél elhanyagolja azok történelmi (gazdasági és társadalmi) körülményeit, így akarván elkerülni azokat a következtetéseket, melyeket taktikája számára le kellene vonnia, így a szociáldemokraták, ahelyett hogy burzsoá vagy proletárdemokráciáról beszélnének, egyre a demokráciát emlegetik „általában”; így beszélnek diktatúráról és terrorról „általában”, ahelyett hogy különbséget tennének aközött, mely osztályok gyakorolják a diktatúrát, alkalmazzák a terrort, és ennél fogva a terrornak milyen az irányzata, létalapja, fejlődése vagy megszűnési lehetősége. A terrort illetőleg nagy kegyesen, ha nem is valami különös történelmi belátással, különbséget tesznek *vörös* és *fehér*-terror között. Ámde ebből a különbségből nem vonnak le semmi következtetést. Vagy azt mondják, hogy a fehérterror mégis jobban dühöng, mint a vörös, vagy azt, hogy ők, mint igaz demokraták, az egyiket éppúgy gyűlölik, mint a másikat. Szóval: a különbség tulajdonképpen mégsem különbség. Történelmi, marxista különbséget tenni itt éppoly kevésbé képesek, mint a diktatúra vagy a demokrácia kérdésében.

Mi a vörös terror? A hatalomra jutott proletárosztály elszánt, erőszakra is kész akaratának intézményes formája avégből, hogy a szocializmushoz vezető út akadályait (ellenforradalom, szabotázs, korrupció, lánckereskedés stb.) eltakarítsa a maga útjából. A proletárdiktatúra igazi célja az építés. Az erőszak alkalmazása, a terror, csak *védelmi* eszköz ebben a küzdelemben. És pedig éppen azért védekező jellegű a proletárdiktatúra erőszakgyakorlása, mert a proletariátus most van a kapitalizmus ellen indított végső *offenzívájának* derekán. A proletárdiktatúra éppen építő és szervező munkájával méri az igazán halálos csapásokat a kapitalizmusra, általa szünteti meg a kapitalizmus társadalmi létalapjait. Az erőszak elkerülhetetlen, de alárendelt eszköz ebben a küzdelemben, melyet tehát a proletariátus csak abban az arányban alkalmaz, amennyiben a volt uralkodó osztályok aktív vagy passzív ellenállása *önfenntartás* okából erre *kényszeríti*. Sőt a vezetésre hivatott osztály

természetes nagylelkűségével a proletariátus igen gyakran még ott sem alkalmazza a terror eszközt, ahol erre igazán múlthatatlanul szükség volna; kegyelmet gyakorol saját biztonságának és fejlődésének rovására. És mivel a társadalom természetes fejlődése, ha nehéz harcok árán is, a szocializmus felé vezet, bizonyos, hogy a természetes fejlődés folyamán gyengülni fog az ellenforradalom ellenállása, és ezzel szükségszerű összefüggésben a vele szemben alkalmazott terror is. A diktatúrának kétségkívül kell hogy legyenek szakaszai, amikor a proletariátus elemi létfenntartása a terror kíméletlen alkalmazását követeli meg. De hosszabb-rövidebb idő után (minél erélyesebb a diktatúra kezelése, annál rövidebb idő kell ehhez) megszűnik vagy legalábbis csökken ez a szükségszerűség. Ilyen állapot felé halad ma – úgy látszik – Oroszország.

A fehérterror ellenben nem támaszkodhatik olyan osztályra, amelynek uralomra jutása a társadalom fejlődésének eszköze; amely tehát nehéz ellenállások leküzdése után bár, de mégis képes annak *egészét* megszervezni és működésbe hozni; amely uralomnak ily módon természetes irányzata – végül – normális, békés körülmények felé mutat. A fehérterror akkor válik az elnyomó osztályok számára szükséges, egyetlen alkalmas harci eszközzé, amikor ezek a proletariátussal szemben *védelmi helyzetbe* szorultak, amikor kétségbeesett védekezésük közben egy csatát megnyertek, és kétségbeesetten, mindenáron azon vannak, hogy ennek a *szükségképpen múltó győzelemnek állandó jelleget adjanak*. A fehérterror társadalmi létalapjának visszássága abban jut legvilágosabban kifejezésre, hogy benne az összes elnyomó osztályok összefognak avégből, hogy a kizsákmányolást *egyáltalában* megvédjék.

A fehérterror az elnyomó osztályok szent szövetsége a proletariátus ellen; osztályközi béke olyan osztályok között, amelyeknek érdekei nem egyeztethetőek tartósan össze. Sőt, melyeknek érdekellentétei, különösen a forradalom bukását követő szakaszban, olyan éleseké válnak, hogy elintézésükre semminemű legális parlamentális eszköz nem alkalmas. Amilyen magától értetődő volt az osztályok összefogása a győztes vagy legalább a győzelem alapos kilátásával támadó proletariátussal szemben, olyan csalódottaknak kell lenniök ez osztályoknak, kivétel nélkül, amikor a proletariátus már le van verve, amikor arról van szó, hogy *ki* élvezze a győzelem gyümölcseit. Mert akkor nyilvánvalóvá válik, hogy ezeknek az osztályoknak érdekközössége egyedül az elnyomatás és kizsákmányolás *elvont lehetőségének* fenntartásában áll. A *valóságos kizsákmányolás* mikéntje, szükségképpen, élesen szembehelyezi őket egymással. Teszem, a kiscgazdák, akik a proletariátus uralma alatt derékhadát

adták az ellenforradalomnak, akik a városi lakosság élelmezésének szabotálása révén elsősorban segítették győzelemre az ellenforradalmat, csalódva látják, hogy az ellenforradalmi nagyvárost is élelmezni kell, hogy az ellenforradalom is kénytelen rekvirálni, ha a kisgazdák jószerevével nem szolgáltatják be, amit rájuk róttak.

A fehérterror belső története ilyen módon az ellenforradalomban győztes osztályok kétségbeesett és eleve reménytelen küzdelme avégből, hogy a közös erővel kivívott győzelem harci fegyverét ki-ki saját (a másikkal ellenkező) érdekének szolgálatába állítsa. Ez a küzdelem pedig nemcsak azért reménytelen, mert ahogy az ellenforradalom győzelme csak közös erővel volt kivívható, úgy a győztes ellenforradalom is csak együttműködés mellett tartható fenn, hanem azért is, mert az ellenforradalom legfőbb, egyetlen igazán hatályos fegyvere – a fehérterrort gyakorló karhatalom – *egyik osztálynak sem áll igazán szolgálatában*. A fehérterror nem osztályterror abban az értelemben, ahogy a győztes proletariátus szervezett osztályerőszaka az. A fehérterror az elnyomatásnak *egyáltalában* erőszakos, véres és mocskos kifejezése.

Mert ki gyakorolja a fehérterrort? A fehérterror korszaka igazi megvalósulását hozza a burzsoá ideológusok amaz elméletének, amely szerint az „állam” (a bürokrácia, a csendőrség-rendőrség és egyéb karhatalom) „felette áll” az osztályok egymással vívott érdekharcának. Ez hazugság volt a forradalmi korszakot megelőző időben, mert akkor az „állam” tényleges szolgálatában állott annak az osztálynak, mely a termelést a maga érdekei szerint megszervezni képes lévén, a saját érdekeinek bélyegét rányomta az egész társadalomra. A forradalmak korszakában, különösen leverett proletárforradalmak után, legkivált Közép-Európában, ez a helyzet lényegesen megváltozott.

A vesztes háború Magyarországot területének és lakosságának több mint felétől megfosztotta. Ennek az úgynevezett „államfenntartó” rétegekre katasztrofális következményei voltak. A többi nemzetiséget elnyomó magyar kisebbség „intelligenciája” ti. mindezeknek rovására a hadseregben és a közigazgatásban is magához ragadta az elfoglalható állások túlnyomó részét; parazita módjára berendezkedett egy nemzetiségi kereteit messze túlhaladó terület és népesség feletti uralomra. Ennek az uralomnak megszűntével *ez az egész parazita réteg kenyér nélkül maradt*. Mivel hasznos termelési munkára képtelen, anyagi és társadalmi kiváltságairól pedig semmi körülmények között nem hajlandó lemondani, egyetlen menekvése az elnyomó államgépezetnek olyan arányú kiterjesztése, mely – befelé a proletariátus ellen, kifelé imperialista háborúk folyamán – régi kiváltságos helyzetét visszaadhatná neki.

Ennek a parazita rétegnek vezető elemei az aktív tiszték. Az ő helyzetüknek kilátástalansága fehérterror nélkül a legnyilvánvalóbb. Az ő anyagi és társadalmi boldogulásuk a legerősebben van hozzákötve egy imperialista nagyhatalom fennállásához, mely most már nem állítható helyre, és nem tartható fenn a fehérterror szakadatlan és kíméletlen alkalmazása nélkül. Minden más fejlődés – még egy „demokratikus” átmenet is: egzisztenciájuk megsemmisítését kell hogy jelentse. Leghívebb szövetségeseik és csatlósai ebben a küzdelemben az „intelligencia virága”, a diákok. A diákság utolsó nemzedékét a háború tanulmányaik közepén találta. Legnagyobb részük bevonult, végigcsinálta a háborút, szellemileg és erkölcsileg eldurvult; tanulni pedig nem tanult semmit; ellenben a burzsoá állam tanügyi politikája révén mégis „diplomához” jutott, vagy kilátása van ahhoz jutni. Ezzel a diplomával megváltotta a jogot a privilegizált helyzethez, anélkül hogy bárminemű valóságos munkára felhasználható volna. Míg a „normális” állapotok helyreállítása rövidesen letaszítaná e réteg túlnyomó részét a lumpenproletárság soraiba, addig a fehérterror nemcsak szabad rablást, biztos megélhetést nyújt nekik, hanem mint az igazi „államfenntartó” rétegnek, a társadalmi megbecsülés, az előjogok élvezetének legjavát nyújtja nekik. Csoda-e, hogy ilyen módon eme rétegek számára a *fehérterror öncéllá válik?* Hogy nem hajlandók lemondani róla még akkor sem, ha azoknak az osztályoknak érdekeivel, akiknek nevében a terrort gyakorolják, ellenkezésbe kerülnek? Nem mondhatnak le róla, mert ez a lemondás saját halálos ítéletüknek aláírása volna.

A fehérterror agresszív, *támadó* karaktere ilyen módon mint a társadalmi fejlődés szükségszerűsége által halálra ítélt osztályok kétségbeesett *önvédelme* lepleződik le. A proletariátus terrorja azért *védelmi* jellegű, azért humánus, azért szorítkozik a múlthatatlanul szükséges erőszakra, mert a proletariátus mint osztály, végső és végül biztosan diadalmas *támadását* intézi az összeomló burzsoázia ellen, mert a győzelem végleges kivívása majdan feleslegessé fogja tenni az erőszakot. A fehérterrort halálra ítélt mivolta ellenben mind kíméletlenebb dühöngésbe kényszeríti bele. A fehérterrornak nem felel meg semmiféle olyan társadalmi rend, amelynek elérése őt magát feleslegessé tenné. A fehérterror önmagát táplálja; *öncél, nem eszköz*. Azért hordja magában halálos betegségét. Az egymással éles harcban álló elnyomó osztályok nem képesek sem uralkodni rajta, sem szabályozni, sem a maguk érdekeinek szolgálatába állítani. Nem tudnak nélküle meglenni, pedig fennállása szakadatlanul aláássa az ő létalapjaikat is.

A fehérterror ugyanis, amilyen nélkülözhetetlennek érezte az elnyomók ellenforradalmi közössége a proletariátus győzelme idején, amilyen nélkülözhetetlen (objektíve) az elnyomás jelenlegi fázisában, olyan elviselhetetlenné válik ez osztályok számára, amikor külön érdekeik már kialakultak. Egyrészt azért, mert a termelésben részt vevő minden osztály érdekei „rendezett”, „legális” állapotokat követelnek meg, olyanokat, amelyekben az elnyomatás apparátusa láthatatlanul, zajtalanul, észrevétlenül működik, és nem zavarja sem a termelést, sem a forgalmat. Másrészt és főleg azért, mert a fehérterror természetes iránya a szakadatlan növekedés. Öncél lévén, nem áll, nem állhat meg a proletariátus üldözésénél, hovatovább az úgynevezett uralkodó osztályoknak saját testükön is meg kell érezniök öklei súlyát. A fehérterrorban a *karhatalom osztálytudattossá vált*. Tisztában van azzal, hogy az elnyomatás fennmaradása, no meg saját életfenntartása is csak addig van biztosítva, amíg a fegyver az ő kezében van. A fegyvert tehát nem adja ki a kezéből senki kedvéért, és senkitől sem tűrheti el, hogy a fegyver alkalmazásába beleszóljon.

Így válik a fehérterror önmagának sírásójává. Az ellenforradalmi osztályegyütműködés általa bomlik fel a leggyorsabban, ő tépi le a leghatásosabban az elnyomó osztályról azokat a rétegeket, melyek a forradalomtól való rémületükben, osztályöntudat hiányában, hozzájuk csatlakoztak. Így az elnyomó osztályok izolálódnak, élesen szembekerülnek egymással – és szembekerülnek saját létfenntartó karhatalmukkal. A burzsoázia felbomlása, a forradalom végső előkészületi folyamata ilyen módon a fehérterrorban éri el csúcspontját.

Azért dőre illúzió azt remélni, hogy a fehérterror bármiféle külső vagy belső oknál fogva „enyhülni” fog. A fehérterror mindaddig csak fokozódhatik, amíg a felbomlási folyamat olyan mérveket nem ölt, hogy az új életre és öntudatra ébredt proletariátus szervezett erőszakával küzdhet meg; a fehérterror elleni küzdelem csak akkor értékes és célravezető, ha egyúttal a proletariátus diktatúrájáért vívott küzdelem.